

Měl si kleknout?

Vzdělávací cíl: Žáci pomocí analýzy fotografie a dalších zdrojů porozumí kontextu symbolického gesta pokleknutí a dokáží vnímat situaci z různých perspektiv. Rozvíjí dovednost diskutovat na základě podložených argumentů.

Klíčová slova: bipolární svět, holokaust, paměť, historický význam, diskutujeme

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ FOTOGRAFIE (5 min.)

Prohlížení fotografie s pomocí lupy, četba popisku.

Popisek doplňuje žákům základní kontext snímku. Učitel může případně doplnit informace o povstání v ghettu. Jednalo se o ojedinělý případ odporu, k němuž došlo na jaře 1943. Asi tisícovka minimálně vyzbrojených Židů dokázala téměř měsíc vzdorovat jednotkám Wehrmachtu a SS. Dále lze upozornit na kontext studené války. V roce 1970 stály SRN a Polsko na odlišných stranách rozdělené Evropy.

2 ANALÝZA FOTOGRAFIE (5 min.)

Označování důležitých prvků na fotografii a jejich popis.

Žáci by si mohli vedle klečícího Brandta a pomníku všimnout věnce (trikolóra je v německých barvách), hebrejského nápisu, přítomných novinářů s fotoaparáty a kamerami, diváků, ozbrojené a uniformované stráže a paneláků v pozadí výjevu.

3 ANALÝZA DĚNÍ NA FOTOGRAFII (7 min.)

Formulování hypotézy ohledně situace, kterou fotografie zachycuje.

Odpovídání na otázku na základě předchozí analýzy snímku: ? Kdo jsou lidé na snímku a co dělají?

Žáci by měli bezpečně identifikovat klečícího kancléře. U vojáka mohou odhadnout, že stojí čestnou stráž. Při státních návštěvách a svátcích se obdobné rituály objevují i dnes. Novináři kancléře fotografují a natáčejí. Brandtovo gesto evidentně přitáhlo jejich pozornost. Mezi nimi zvědavě přihlížejí výjevu i obyvatelé Varšavy.

4 ZKOUMÁNÍ DALŠÍCH PRAMENŮ A DOPLNĚNÍ HYPOTÉZY (10 min.)

Zkoumání pramenů v doplňkové galerii a doplnění popisu fotografie.

Učitel zdůrazní, aby žáci věnovali zvýšenou pozornost internetovému článku o pokleknutí kancléře Willyho Brandta z roku 2010. Naleznou zde informace potřebné k porozumění významu pokleknutí. Zjistí, že sociálnědemokratický kancléř pokleknutím přispěl ke zklidnění do té doby napjatých vztahů mezi Polskem a SRN, že v rámci návštěvy podepsal s Polskem dohodu o uznání poválečných hranic. Díky informacím o vřelém přijetí gesta v Polsku, o cenzuře v rámci východního bloku a rozporuplných reakcích v Německu si uvědomí, že se stejná událost nahlíží z různých perspektiv.

Díky dobové fotografii z povstání si žáci mohou uvědomit, že Brandtovo pokleknutí souviselo s uznáním odpovědnosti za zločiny holokaustu a neslo s sebou symbolický význam omluvy. Z další fotografie pomníku mohou zjistit, že se nachází na místě ghetta. Moderní bytovky v pozadí napovídají, že ghetto bylo podobně jako velká část Varšavy zničeno.

Nová zjištění žáci zanášejí do fotografie. Učitel upozorňuje, že nemusí opravovat původní hypotézy, pouze doplňují popis fotografie.

5 INTERPRETACE PRAMENŮ (8 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy fotografie a dalších pramenů řeší rámcovou otázku: **?** Měl si kleknout? Doplnují argumenty k oběma postojům: **?** Proč si měl kleknout? **?** Proč si neměl kleknout?

Žáci v závěru cvičení rozvíjejí schopnost diskuze na základě věcných argumentů, které jsou podloženy informacemi z pramenů a relevantních zdrojů.

Mezi argumenty pro pokleknutí se může objevit: Brandt přispěl k oslabení napětí za studené války, k přijetí německé odpovědnosti za zločiny nacismu, proslavil se působivým gestem.

Mezi argumenty proti pokleknutí se může objevit: mohl ztratit podporu voličů, mohl být vnímán jako slaboch, který si kleká před komunisty. Učitel podněcuje žáky, aby argumentovali i proti pokleknutí, přestože mohou mít potíže se zaujetím této pozice. Pomůže, když učitel zdůrazní, že formulace argumentů neznamena sdílení daného postoje.

Učitel rozvíjí diskuzi etickými otázkami: Bylo jeho gesto spontánní, nebo připravené? Jak jeho vyznění ovlivnila přítomnost médií? Stačí, když se omluví politik? Proč někteří Němci gesto považovali za přehnané?

Další možnosti zapojení do výkladu:

Na práci s fotografií lze navázat reflexí vzpomínání na holokaust. Žáci se mohou dozvědět, že se politika paměti nejen v Německu měnila, a přemýšlet o tom, proč je připomínání holokaustu důležité. Pomník bojovníkům ghetta z roku 1948 ilustruje období, kdy se uctíval pouze aktivní odpor. Oběti se dočkaly uznání až později, plně až v 70. letech minulého století. Do debat o vině a odpovědnosti za holokaust vstupuje právo (norimberský soud z roku 1945, proces s Adolfem Eichmannem v Jeruzalémě roku 1961 či osvětimský proces z 60. let ve Frankfurtu), symbolická gesta (stavba monumentálního pomníku obětem holokaustu v Berlíně z roku 2005), zřizování muzeí (izraelský Jad Vašem z roku 1953), ale též popkultura (úspěšný americký televizní seriál Holocaust z roku 1978).